

Field : Journalism

Type : Review Article

Received: 14.03.2019 - *Accepted*: 01.06.2019

Cinsiyet Ayrımcılığı Bağlamında Yazılı Basında Haber Seçimlerinin İncelenmesi

Nur Esra ATMACA*

*İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, TÜRKİYE

E mail: esra2665@yahoo.com

Öz

Toplumunu oluşturan iki cinsiyetten biri olan kadına yönelik tutum ve davranışlar dünya genelinde ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı değişiklik göstermektedir. Cinsiyet ayrımcılığı her ne kadar gelişmiş batı ülkelerinde tamamen ortadan kaldırılamamış olsa da, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki durum vahim bir tabloyu gözler önüne sermektedir. Kadın erkek ayrımı üzerinden yükselen ve baskı içeren eğilim, toplumsal demokrasinin oluşmasını temelden zedelemektedir. Oysa demokratik toplumların temeli olan basın, toplum üzerindeki etkisini onu geliştirici ve biçimlendirici bir vizyonla göstermesi beklenmektedir. Nitekim basın toplumun aynası olarak nitelendirilmekte dolayısıyla, toplumdaki cinsiyetçi bakış üzerinde pay sahibi olmaktadır.

Bu düşünceden hareketle, yazılı basında en yüksek tirajlı ulusal gazeteler, Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta, Türkiye ve Yeni Şafak, haber seçimlerindeki cinsiyet ayrımcılığı bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın amacı, kadının haberde cinsiyeti dolayısıyla bir figür olarak değil, bizatihi özne olarak ne oranda yer alabildiğinin görünür kılınmasıdır. Bu kapsamda inceleme, rastgele bir tarih seçimiyle 25- 31 Ekim 2018 tarihleri arasında kadınların çeşitli alanlardaki başarıları ve şiddet mağduru olarak haberde yer alışlarıyla sınırlandırılmıştır. İçerik analizi ve nicel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilen veriler karşılaştırılarak yazılı basında kadın haberlerinin genel bir profili çıkarılmıştır. Sonuç olarak, gazeteler arasında kadın özneli başarı haberlerine yer verme oranlarında 6 kat, kadına yönelik şiddete yer verme oranlarında 2 kat farklılık görünür kılınmıştır. Bu anlamlı farklılık kadın başarılarının haberleştirilmesinde dikkat çekici bir ayrımcılığı işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Basında cinsiyet ayrımcılığı; yazılı basında kadın; kadın haberleri; haber seçimi; içerik analizi; cinsiyet algısı

The Analysis of the News Selections Within The Scope of Gender Discrimination at the Written Press

Abstract

Attitudes and behaviours towards women, one of the two genders creating the society, vary depending on the development levels of the countries around the world. Although gender discrimination has not been completely eliminated in the developed western countries, the situation in underdeveloped and developing countries on the other hand reveals really a dire picture. The tendency rising from the men and women discrimination, and which also consists of oppression, fundamentally undermines the formation of social democracy. However, The press, which is the basis of the democratic societies, is expected to show its impact on society with its developing and formative visions. Since because the press is defined as the mirror of the society, it has obviously an utmost effect on the sexist view of society as well.

With this view; the highest-circulation national newspapers such as Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta and Yeni Safak have been studied in the context of gender discrimination at news selections. The aim of this study is definitely to make it visible that how much women can take part in the news, not as a figure, but particularly as a subject. In this context, the study has been limited with the participation of the women in the news, not only with their achievements in various fields but also as a victim of violence on the randomly selected dates between October 25-31, 2018. A general profile of women news at written press have been created by comparing the data obtained from content analysis and quantitative evaluation methods also. As a result, 6 fold differences at the rate of achievement stories news and 2 fold differences at the violence against women news have been made visible among the news printed on the newspapers. This significant difference indicates a remarkable discrimination in reporting the women's achievements.

Keywords: Gender discrimination in the press; women in the written press; women news; news selection; content analysis; gender perception

Giriş

Kadın ve erkek arasında cinsiyet temelli ayrımcılığın, tarihin en eski sorunlarından biri olarak süregelmesi bir yandan gezegenler arası seyahatler planlanırken diğer taraftan hala toplumsal düzlemde eşitliğin sağlanmadığının göstergesidir. Toplumsal dengenin oluşamaması, medeniyetin ve gelişmenin önündeki ilk engel olarak tanımlanabilir. Bu noktada ABD’li e-ticaret şirketi Amazon’un, işe alımlarda yapay zekayı kullanması durumun tespiti açısından önemli bir örnek olarak gösterilebilir. Şirketin geçmiş 10 yıllık işe alımlarını baz alarak erkeklerin daha çok tercih edildiği sonucuna varan yapay zeka, kadın adayları görmezden gelmiş ve bu durumun anlaşılmasıyla Amazon programı kullanmaktan vazgeçmiştir (Dastin, 2018; Habertürk, 2018) Einstein’ın söylediği gibi, ‘ön yargıları yok etmek atom çekirdeğini parçalamaktan zordur’. Nitekim, “cinsiyet güçlü kalıp yargıların olduğu bir alandır” (Mercan, 2015:82).

Bu noktada cinsiyet farklılıklarını açıklamaya yönelik birçok kuram dikkat çekmektedir. Toplumsal cinsiyet şeması kuramına göre, “eğer toplum cinsiyete bağlı çağrışımları sınırlasaydı ve cinsiyet ayrımının işlevsel önemi üzerinde bu kadar ısrarla durmasaydı, çocuklar muhtemelen cinsiyetleri daha az ayırıştırıran bireyler olurlardı” (Dökmen, 2015: 71). Ancak bu zihniyet kopmayan bir zincir haline geldiğinde bir sonraki adım toplumların cinsiyet algısında kalıp yargıların yerleşmesi olmuştur. Nitekim, sosyal öğrenme kuramına göre, “cinsiyet rol beklentilerinin çok açık olarak tanımlandığı ve katı şekilde uygulandığı toplumlarda bir cinsiyetteki tüm modellerin davranışları arasında büyük tutarlılık vardır. Bu tutarlı modellerin varlığı ve uygun davranışın pekiştirilmesi sonucunda geleneksel cinsiyet rolleri bir kuşaktan diğerine aktarılarak sürdürülür” (Dökmen, 2015: 62).

Erken yaşta evlendirilen, kendi eğitim ve çalışma hayatı üzerinde söz sahibi olması engellenen ve benzeri pek çok haktan mahrum bırakılarak toplumda “ikincillığe” itilen kadındır. Ayrıca biyolojik özellikleri üzerinden sürdürülen genel kalıp yargılarla aciz gösterilmektedir. Bu algı kitle iletişim araçlarıyla yeniden üretilip bir kısır döngünün sürmesine neden olmaktadır. Nitekim, iletişim araçlarını kültürel ve ideolojik aygıtlar olarak gören kuramlar, kapitalist sistemin medyayı nasıl yönlendirdiğinin eleştirisini yapmıştır. Öyle ki, “Amaç özgürlüğü geliştirmek olmalıyken rasyonalite kapitalist artı değeri artırmanın ve insanı köleleştirmenin bir aracı haline gelmiştir” (Yaylagül, 2013: 94)

Oysa, kadınların eşitlik mücadelesi “dünya üzerindeki en eski hareketlerden biridir ve ortaya çıkışı işçi hareketleri kadar geriye, 1800’lerin başına gider” (Uysal, 2012: 541). 19. yüzyılda, Avrupa ataerkilliğinin ezici şartları altında eğitimden ve eşit para kazanma şansından uzak kadınların sendikalara en büyük gereksinimi olan kesim olduğunu hatırlatmak gerekmektedir (Millett, t.y.: 140). Bu nedenle kadın hareketinin, kapitalizmin eşitsizlik üzerinden süren politikaları karşısında ve kapitalizmle taban tabana zıt olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, kapitalizmin kadını sadece bedeni üzerinden bir tüketim objesi olarak sunduğunu söylemek doğru bir tespit olacaktır.

Ayrıca, kadınlara yönelik cinsiyet temelli ayrımcılık ve kalıp yargılar sosyal psikolojinin alanına girmesine rağmen yine göz ardı edilen konular olmuş ve ele alınmaları ancak 1970’lerin başlarında mümkün olabilmiştir (Burn’den akt. Dökmen, 2015:38). Bugün gelinen noktada, dünya geneli kadın ve erkeğin eşit avantajlara sahip olduğu bir yer değildir. Dünya

Ekonomik Forumu 2018 Cinsiyet Uçurumu Endeksi bunun kanıtlarını detaylı bir çalışmayla içermektedir: 2018 Raporu'nun Sosyal Cinsiyet Uçurumu verilerine göre Türkiye, 149 ülke arasında 130. sıradadır. Rapora göre Türkiye, kadınların iş gücüne katılımında 131., siyasi hayata katılımında 113., eğitim eşitliğinde 106., sağlık imkanlarına ulaşımında ise 67. olmuştur. Cinsiyetler arası eşitliğin en üst düzeyde sağlandığı ülkeler ise, 1. sırada İzlanda, onu takiben Norveç ve İsveç'tir (World Economic Forum, 2018). Nitekim, cinsiyet eşitliği, Birleşmiş Milletler'in 2015 yılında kabul ettiği ve 2030'a kadar dünya gündemini şekillendirmesi beklenen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri arasındadır (İletişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rehberi, 2017: 3).

Tablo böyleyken, kamuoyu oluşturma gücüyle toplum üzerinde önemli bir etkiye sahip basının cinsiyetler arası eşitliğe yaklaşımı başlı başına önem taşımaktadır. Çünkü demokratik toplumlarda, halkın sesi olan basının, toplumdaki erkek hiyerarşisi karşısında da kadınların sesi olması, doğal bir beklentidir. Burada önemli nokta, insanların bilgiye ulaşmak için basına duyduğu zorunlu ihtiyaç ve basının da bu ihtiyacı karşılarken seçtiği haberlerle gündemi belirleyerek toplumsal zihniyette oluşturduğu önemlilik algısıdır. (Yaylagül, 2013: 78-80)

Bu düşünceden hareketle, yazılı basında en yüksek tirajlı gazeteler Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta, Türkiye ve Yeni Şafak 25-31 Ekim 2018 tarihleri arasında incelenmiştir. Çalışma kapsamında, mevcut gündem üzerinden yapılan haber seçimleriyle, kadınların bireysel başarıları ve kadına yönelik şiddet haberlerinin gazetelerde ne oranda yer bulduğu ve içerikte kullanılan dil araştırılmıştır. Bu kapsamda öncelikle cinsiyet ayrımcılığı konusunda literatür taraması yapılmış ve çeşitli araştırma verilerine yer verilmiştir. Son olarak, belirlenen zaman dilimi içinde 6 gazete cinsiyet ayrımcılığı bağlamında içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen niceliksel veriler karşılaştırılarak yazılı basında cinsiyet algısına yönelik bir profil görünür kılınmaya çalışılmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Algısı

Bir toplumda kadın ve erkeğin günlük yaşamlarında, eğitim ve çalışma standartlarında, toplumun içinde iki ayrı birey olmanın ötesinde eşit olmayan mücadeleler vermek zorunda kalması, bir yandan insan hakları diğer yandan toplumsal barış ve huzur adına dikkate alınması gereken bir tehlikedir.

Cinsiyet rejimi (buna belirli bir tanımla atar ki diyebiliriz), yalnızca “kadın sorunları” denen sorun alanları ile değil, siyasetten ekonomiye, kültürel yaşamdan eğitime kadar, bütün toplumsal alanların kurucu bileşenlerinden biridir. Kadın ve erkeklerin kişisel yaşamlarının en mahrem köşelerinden uluslararası ilişkiler düzeyindeki çatışmaların anlamlandırılmasına ve temsil biçimlerine kadar, toplumsal analizlerde hesaba katılması gereken bir boyuttur (Bora, Üstün, 2008: 5)

İlk akla gelen, sorunun nerede başladığı olabilir. Çünkü, “toplumsal cinsiyet, kültür, sosyoekonomik faktörler, eğitim, inanç, etnik faktörler, içinde yaşanılan zaman ve coğrafya tarafından şekillendirilir. Çocuklukta öğrenilmeye başlanır. Toplum tarafından pekiştirilir (İletişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rehberi, 2017; 9). Bir başka deyişle, “aile, okul, geniş sosyal çevre ve kitle haberleşme araçları toplumsal cinsiyet rollerini aşar” (Ersöz, 1999: 28).

Ayrıca, kadın sahip olduğu eş ve anne rolleriyle de toplum içinde sorumluluk alanı ve beklentiler açısından daha fazla ve kapsamlı şablonlara uymaya mecbur bırakılmaktadır.

Türkiye’de cinsiyet rejiminin ‘ataerkil’ olduğu yaygın bir kabuldür. Bora ve Üstün, araştırmaları neticesinde mevcut cinsiyet rejimini, ayrımcılığı ve şiddeti barındıran, antidemokratik bir rejim olarak ifade etmişlerdir (2008: 6, 41) Nitekim, toplumun cinsiyet algısını görünür kılmak amacıyla, birebir görüşmelere dayanarak oluşturdukları “Sıcak Aile Ortamı Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler” başlıklı çalışma, kadın ve erkeğe ilişkin beklentilerdeki eşitsizliği ortaya koymaktadır.

Bütün görüşmelerde yapılan cinsiyete ilişkin yorum ve değerlendirmeleri ayıklayıp erkek/kadın olarak tasnif ettiğimizde, kadınlıkla ve kadınlarla ilgili yorumların erkeklik ve erkeklerle ilgili olanların üç katından fazla olduğunu gördük. Her görüşmede sorulan “ideal kadın /erkek” sorusuna verilen yanıtlar dışarıda tutularak, 72 görüşmede kadınlıkla ilgili 78, erkeklikle ilgili 21 yorum / değerlendirme vardı. Bu niceliksel fark, bizce cinsiyet ilişkilerinin aynı zamanda iktidar ilişkileri de olmasıyla bağlantılandırılabilir (Bora, Üstün, 2008: 40).

Çeşitli farklılıklara karşın genel resim batı toplumlarında da benzerlikler taşımaktadır. Kadın-erkek eşitsizliğinin ortak paydası ataerkilliğin hakimiyetidir.

...aile ideolojisi, kadınların ezilmesini sağlamak üzere ataerkillikle kapitalizmin bir araya geldiği yerdir. Ataerkillik kadınları sadece soyun devamını sağlayanlar olarak görür; kapitalizm ise toplumsal yeniden üretimi ekonomik üretime ikincil kılarak kadınları aşağılar (Willis, 1993: 119)

Her ne kadar, kadınların başlattıkları mücadeleler bilinen en eski toplumsal hareketlerden biri olsa da (Uysal, 2012: 541), Millett, tarihçilerin ataerkil topluma yönelik başlatılmış ilk cinsel devrimi görmezden geldiğine dikkat çekmiştir: “Oysa cinsel devrim başlangıcının meydana getirdiği büyük kültürel değişim, en azından tarihçilerin dört elle sarıldıkları modern çağın dört beş toplumsal ayaklanması kadar önemlidir” (t.y.:110). Örneğin İngiltere ve ABD’de kadınların, eğitim alabilmek, mal sahibi olabilmek, kazançları üzerinde söz sahibi olabilmek, boşanabilmek, çocuklarının velayetini alabilmek ve oy kullanabilmek için 19. yüzyılda başlattıkları hareket 20. yüzyılın ilk yarısında sonuca ulaşmıştır (Millett)¹ Dolayısıyla kadınlar hayatları boyunca kendilerine biçilen cinsiyet rolüne uygun davranma baskısıyla karşılaşmışlardır. Bir başka deyişle, toplum kadına biçilmiş rol ve görevleri yaşamı boyunca kanıksamasını sağlamaktadır. Kadınların mücadele ettiği cinsiyete dayalı hiyerarşinin zorlu alanlarından biri de meslek sahibi olabilmektir. Çünkü, kişiler meslekleriyle ifade edilirken sadece kadın söz konusu olduğunda, ‘kadın taksici’, ‘kadın bakan’, ‘kadın şarkıcı’ vb., cinsiyet belirtilmektedir.

Kadınların çalışma alanına girmeleri sorunu, cinsel devrimin alt etmek zorunda olduğu şövalyelik anlayışıyla çelişkiye düşüyordu. Kadınlar oldum olası çalışmışlardır. Üstelik erkelerden daha uzun çalışma saatlerinde daha az ücret

¹ Türkiye, cumhuriyetin ilk yıllarında, 1934’de kadınlara seçme ve seçilme hakkı veren sayılı ülkelerdendi. Öyle ki o günlerde parlamentodaki kadın sayısı oranıyla dünyada ikinci sırada yer almaktaydı; Bugün ise, Türkiye 193 ülkenin parlamentosu içinde 120. sıraya gerilemiştir (Inter-Parliamentary Union, 2019).

olarak ve daha kötü işlerde çalışmışlardır. Birinci aşama döneminde, çalışma sorunu kadınların emeklerinin karşılığını istemeleri, daha prestijli iş alanlarının kendilerine açılmasını dilemeleri ve kazandıklarını kendilerinin kontrol edebilmeleri sorunuydu. Endüstri devrimi kadını fabrikaya sokmadan önce de, kadınlar çoğunlukla beden işçiliği yapıyorlar ve genel olarak tarım alanındaki bu çalışmalar çok yorucu oluyordu. Şövalyeliğin baskıcı ahlak görüşü olan ‘ediplilik’ kavramına, bir ‘hanımefendi’ nin elleri ve sırtını kullanması o kadar aykırı gelmiyordu da, kafasını kullanması sözü bile edilmeyecek bir ‘uygunsuzluk’ olarak tanımlanıyordu. Tabuların yıkılmasına karşı bu denli güçlü bir tutumun varlığı, tabuların ekonomik ve siyasal alanlarda ne denli etkili olabileceğini kanıtlar. Meslekleri meydana getiren entelektüel ve toplumsal açıdan sorumluluk taşıyan işlerde çalışan ilk kadınlar, tıp, hukuk, fen, mimarlık ve öğretim üyeliği alanlarında yıkıcı engellerle karşılaştılar. (Millet, t.y.: 139)

Dolayısıyla bu durum kadınların, meslek tercihlerinde toplumun kendilerinden beklentisini sürdürmek ve rollerini aksatmamak amacıyla kendi cinsiyetlerine uygun görülen mesleklere yoğunlaşmalarıyla sonuçlanmaktadır (Ersöz, 1999: 33). Diğer taraftan Freud’un ‘anatomi kaderdir’ ilkesine bağlı kalarak, erkeğin biyolojik olarak üstün olduğunu savunan görüş, iki cinsiyet arasında eşitlik sağlanmasını imkansız hale getirecektir (Dökmen, 2015: 52). Kadınların meslek sahibi olmalarına yönelik, bir örneği Soner Yalçın Sözcü Gazetesi’ndeki köşesinde şöyle aktarmıştır:

Edward H. Clarke (1820-1877) Harvard Üniversitesi tıp profesörüydü. 1873’de yazdığı ‘A Fair Chance for Girls’ (Eğitimde Cinsiyet veya Kızlar İçin Adil Fırsat) kitabı ABD’de büyük tartışma yarattı. Dedi ki:

- Adetliken insanın kendini zorlaması tehlikelidir.
- Bu yüzden de kadınları eğitmek tehlikelidir.
- Bir kadın kendi güvenliği için yüksek eğitim peşinde koşmamalıdır.
- Söz konusu olan rahimdir.

Prof. Clarke iddiasını güçlendirmek için kitabında gözlemlerini sıraladı:

-Üniversitede okuyup uzmanlığa sahip kadınların evlendiklerinde kısır oldukları ortaya çıktı.

-Üniversitelerdeki kız öğrenciler verem, anemi gibi hastalıklara yakalanıyor.

-Üniversitedeki kızların yüzleri hep soluk.

“Çünkü” diyordu; “üreme organları gelişmiyor. Vücut sistemi asla aynı anda iki şeyi birden yapamaz. Kaslar ve beyin aynı anda en iyi biçimde işlev göremez!”

Prof. Clarke yalnız değildi. Jinekolog Thomas A. Emmet ve nörolog S. Weir Mitchell gibi doktorlar da kadınların erkeklerle aynı zorunlu eğitimden geçmesine karşıydı!... (Yalçın, 2018: 10)

Aynı dönem söz konusu tartışmaya katılan Dr. Simon Baruch ise, kadınların doktor olmaya uygun olmadıklarını çünkü ‘orjinallik, mantık, inisiyatif, cesaret ve diğer yalnızca erkeklere has özelliklerden yoksun’ olduklarını iddia etmişti (Fine, 2011: 243) Nitekim, erkek hiyerarşisinin bu ön yargılı bakışı, kadınların kendilerini ispatlamak ve kabul ettirebilmek için erkeklerden çok daha fazla mücadele etmelerine neden olmuştur.

Mary Corinna Putnam (1842-1906)...New York'ta eczacılık, New England'da tıp okudu. Yeterli bulmadı. Paris'te -tıp fakültesi- Ecole de Medecine'ye ilk kabul edilen kadın oldu. Hiç kolay olmadı. Erkek öğrencilerle aynı kapıyı kullanmama gibi zorlukların üstesinden geldi. Paris'te 5 yıl okudu, ülkesine döndü. İlk araştırmasını Prof. Clarke'e yanıt için yaptı: Deneklerini adet/regl öncesi, sırası ve sonrasında kas gücü testlerine tabi tuttu. Kadınları adet ağrıları, adet süreleri, günlük faaliyetleri, eğitimleri ve nabız, rektal ısı, idrar örnekleri gibi fizyolojik tabloların bulunduğu 232 sayfalık rapor hazırladı. Dedi ki:

-Adet görmenin doğasında dinlenme zorunluluğu hatta arzusunun işaret eden hiçbir şey yoktur. -Kadınları(n) verem ve anemi gibi hastalıklarının sebebi çok çalışma değildir. Putnam bu çalışmasıyla ön yargılı bir hekim ile verilere dayalı bir hekim arasındaki farkı ortaya koydu. Harvard Üniversitesi özür diledi; Boylston Ödülü verildi. ABD Tıp Akademisi'ne kabul edilen ilk kadın oldu. "Amerikan pediatriinin babası" kabul edilen Prof. Abraham Jacobi ile evlendi. Mary Putnam'ın çok çalışması kısırlığa sebep olmadı. Üç çocuk dünyaya getirdi... Bebeğin cinsiyetini kromozomlar belirler diyen ilk bilim insanı bir kadındı: Nettie Stevens...DNA yapısını ilk keşfeden de bir kadındı: Rosalind Franklin...(Yalçın, 2018: 10)

Aradan geçen yaklaşık 200 yıllık sürecin, kadın-erkek ayrımcılığı ve erkek egemen hiyerarşide ne değiştirdiği üzerinde düşünülmesi gereken bir sorundur. 2018'de ABD Karaciğer Vakfı tarafından Yılın Doktoru seçilen ilk kadın, Dr. Ayşe Aytaman'ın "hep erkeklerden fazla çalıştım" sözleri bu soruya cevap niteliğindedir.

Ben ilk nasyonel kongreye gittiğimde bir elle sayılacak kadar az kadın vardı kongre salonunda ve hemen dikkati çekiyordunuz. Kesinlikle ayırım vardı ve hala var maalesef. Bunu hiçbir zaman önemli bir konu yapmadım ama bir kadın olarak iki misli daha fazla çalışmanız gerekiyor aynı yerlere gelebilmek için (Ergü, 2019: 5).

Kadınlara yönelik cinsiyet kökenli ayrımcılığın beslendiği alanlardan biri de dildir. Türkçe birçok dille karşılaştırıldığında cinsiyet kökenli olmasa da, kadına karşı ön yargılı sözcük kalıpları içermektedir. İlk akla gelenler, "Kalıbının adamı ol, kız gibi ağlama, adam ol, erkeklik sende kalsın, sözünün eri ol, erkek sözü mü, onu adamdan saymam, yuvayı dışı kuş yapar, kızını dövmeyen dizini döver, temizlik kadın işidir..." (Kurt, 2018) Bu kapsamda, sivil toplum kuruluşlarının isimlerinde değişiklik yapmaları zihniyet dönüşümü için atılmış adımlardır. İlk olarak Türk Sanayicileri ve İş adamları Derneği (TÜSİAD) isminde yer alan "iş adamı" tabirini "iş insanı" olarak değiştirilmiştir (Bu İşte Bir Kadın Var, 2015).²

² İsim değişikliğine giderek, "iş adamı" ifadesini "iş insanı" olarak değiştiren diğer Sivil Toplum Kuruluşları: Genç Yönetici ve İş İnsanları Derneği (GYİAD), Kolejli İş Adamları Derneği (KİD), Bursa Genç Sanayici İş adamları ve Yöneticileri Derneği (GESİAD), Erzincan Genç İş adamları Derneği (EGİAD), Bursa Sanayicileri ve İş adamları Derneği (BUSİAD), Kemalpaşa Sanayici ve İş adamları Derneği (KESİAD) Doğu Akdeniz Sanayici ve İş adamları Dernekleri Federasyonu (DASİFED). İstisnai olarak, Türkiye Genç İş adamları Derneği

Geleneksel cinsiyet rollerinin eğitim ve kültürle bağlantısı bilinmektedir. Bu alanda ilk çalışmalar Ruth Benedict ve Margaret Mead (Ersöz, 1999: 27) tarafından yapılmıştır. Özellikle de eğitim düzeyi arttıkça, cinsiyet rollerine ilişkin tutum ve kalıp yargıların azaldığı bir tablo ortaya çıkmıştır. Nitekim, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından (1992) gerçekleştirilen Türk Aile yapısı araştırmasında ev işleri yapmak kadının birincil görevidir diyenlerin oranı ilkokul mezunlarında yüzde 80.83 iken, üniversite mezunlarında yüzde 42.52'ye düşmektedir (Ersöz, 1999: 27, 40, 41) Benzer araştırma, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılmış ve ev işlerinin yüzde 87 ile kadınlar tarafından yapıldığı açıklanmıştır (Türkiye Aile Yaşamı Araştırması, 2006: 78). Eve dair her sorumluluğu kadının görevi olarak kabul eden toplumsal cinsiyet anlayışı kadının iş hayatına katılımının önündeki en büyük engeldir. Bu yaklaşımın sonucu, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında kadın istihdamının beklenen düzeyde olamamasıdır; 2005'de 20.7 olan kadın istihdamı 12 yıl sonra, 2017'de 28.9'a ulaşmıştır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018: 76)

Gerçekten de toplumsal açıdan gelişmiş İskandinav ülkelerinde kadınların işgücüne katılım oranı %75'leri aşma eğilimindedir. Buna karşılık Çin ve Kamboçya gibi az gelişmiş toplumlarda da kadınların işgücüne katılımı %70'lere ulaşmaktadır. Bu durum, kadınların işgücüne katılımında toplumsal değerlerin etkisini ön plana çıkarmaktadır (Akgeyik, 2016: 35)

Öte yandan, Türkiye'deki eğitim sisteminin toplumun cinsiyet algısı üzerindeki etkisini yadsımamak gerekmektedir. Bu kapsamda, Gümüšoğlu'nun (2016) 1928 yılından 1995'e kadar ilk ve orta okullarda okutulan bin ders kitabındaki metin ve görsel unsurları (fotoğraf ve resimler) cinsiyet rolleri açısından ele aldığı çalışması okul kitaplarında oluşturulan eşitsizliği, bir başka deyişle toplumun kadına dair algısının nasıl inşa edildiğini, ortaya çıkarmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki ders kitapları, kağıdının ve kullanılan görsel unsurlarının kalitesiyle; dilinin sadeliği, akıcılığı, kolay anlaşılabilirliğiyle; konuların o günün gereksinmelerine yanıt vermesiyle; batıl inançlara ve dini telkinlere karşı mücadelesiyle; köylü, işçi, esnaf ve çalışan kesime verdiği değerle; aracı ve tefeciye karşı çocukları uyarmasıyla ve çalışma açısından; en önemlisi de, kadınlara özgür birer yurttaş olma bilinci vererek kamusal alanda yüreklendirmesiyle günümüz ders kitaplarından tamamen farklı bir görünümdeydi... 1945 öncesinde anneye, ülkenin kuruluşuna katkıda bulunması açısından önemli toplumsal işlevler yüklenir ve bu aile içi geleneksel roller yoğun olarak vurgulanmazken, bu tarihten sonra artan sayıda örnekle, kadınların asıl görevinin evi ve ailesi olduğu ders kitaplarına giriyordu... 1950'den sonra ise, hızla artan sayıda örnekte, kadınlar yalnızca ev içi alanla tanımlanmaktadır. Kadınlara uygun görülen kimlikle erkeklere uygun görülen kimlik birbirine zıt anlamlar içermektedir. Bu yıllardan başlayarak günümüze dek, daha ilkokula yeni adımını atmış olan çocuklara sistematik olarak nasıl kadın ve erkek olacakları öğretiliyor. Ders kitaplarındaki kadınlara toplumsal yaşamda edilgen, erkeklere etken kimlikler veriliyor (Gümüšoğlu, 2016: 64).

(TÜGİAD) Başkanı Ali Yücelen ise, "Adamlık, cinsiyet meselesi değildir. Biz adamlığa genel bir duruş olarak bakıyoruz" diyerek, isim değişikliğine gitmeyeceklerini, "iş insanları" ifadesinin zorlama bir ifade olduğunu söylemiştir. (GYİAD İsim Değiştirdi, 2018)

Söz konusu eğitim politikası, sosyal yaşam ve kültür erkek egemen hiyerarşiye destek veren alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu tablo, kendini gerçekleştiren kehanet teorisi bağlamında (Mercan, 2015: 78) kadınların kısıtlanarak geri planda kaldığı bir toplumsal yapının korunması olarak da ifade edilebilir. Oysa bir asır önce, Atatürk, 1920’lerde halka hitap ettiği konuşmalarında kadın erkek eşitliğine özel önem vermiştir.

Bir toplum, bir millet, erkek ve kadın denilen iki cins insandan oluşur. Mümkün müdür ki, bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini görmezlikten gelelim de kitlenin tamamı ilerlemeye olanak bulabilsin? Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça, diğer kısmı göklere yükselebilirsin? Şüphe yok, ilerleme adımları iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve yenileşme sahasında birlikte ilerlemek lazımdır. Böyle olursa inkılap başarılı olur (Altun, Ocak 2019)

Basında Cinsiyetçi Yaklaşım

Davranışların öğrenilmesinde kitle iletişim araçlarının etkisi bilinen bir olgudur (Dökmen, 2015: 142). Bu kapsamda, Adorno ve Horkheimer kapitalist toplumlarda ailenin giderek işlevini kaybettiğini ve onun yerini kültür endüstrisinin aldığını belirtmiştir:

Geleneksel olarak bireyi bilinçlendirme ve sosyalleştirme işlevini yerine getiren aile bu işlevi kültür endüstrisine bırakmaktadır. Bu yaklaşım neticesinde her iki düşünür de doğal olarak kitle iletişim araçlarının baskıcı bir yapıda olduğuna inanmaktadırlar. Bu araçlar egemen sisteme karşı geliştirilecek eleştirilere engel olurlarken kitlelerin egemen sistemle bütünleşmelerini de sağlarlar (Yaylagül, 2013: 100).

Bir başka deyişle, “Kitle iletişim araçları cinsiyet kalıp yargılarını ve önyargılarını sürdürmede ve insanları bu yönde etkilemede önemli bir role sahiptir” (Dökmen, 2015: 133).

Haber medyasındaki kadın imajı, cinsiyet eşitsizliği üzerine kurulu bir zeminde şekillenen belirli mit ve stereotipler ile inşa edilmektedir. Haberler tarafından seksist bir bakış açısı ile üretilen bu mitler, kadını erkeğin karşısında edilgin kılan ve onu cinsel bir meta haline dönüştüren birtakım kodlar ile çerçevelenmektedir. Gerek dünyada gerekse Türkiye’de yapılan araştırmalar göstermektedir ki kadınlar haberlerde sınırlı şekilde temsil edilmekte; bu temsiller ise kadının ikincilliğinin meşruiyetini sağlayacak şekilde gerçekleşmektedir. Haberlerde kadının etkilenen aktör olarak konumlandırıldığı ve pasifize edilerek sunulduğu temsillerin başında ‘mağdur kadın miti’ gelmektedir. Söz konusu mit özellikle kadınların maruz kaldığı şiddet haberlerinde karşımıza çıkmaktadır. Buna bağlı olarak kadın adeta kurbanlaştırılmakta ve şiddet olgusu toplum merkezli olmaktan çıkarak salt cinsiyete indirgenmektedir (İşleyen, 2015: 478)

Oysa basın haber dilinde eşitlikçi bir yaklaşım benimserse, toplumun bakış açısı da değişecektir. Yani kullanılan dil, cinsiyet ayrımcı bakışın değişmesini sağlayabilir (Emen, 2018: 19). Bu doğrultuda Türk basınında atılan yegane adım, Hürriyet Gazetesi tarafından

kadına karşı ön yargılı sözcüklerin kullanılmasına karşı başlatılan Kırmızı Çizgi Kampanyası olmuştur (Hürriyet, Mart 2018). Cinsiyetçi kelime, deyim hatta imaları tespit etmek üzere oluşturulan yapay zeka uygulamasında Ocak 2019 itibariyle elde edilen sonuç, diğer basın organları için de olumlu bir örnek olarak gösterilebilir: Kırmızı Çizgi uygulaması başlamadan önce yazarların makalelerinde tespit edilen cinsiyetçi kelime oranı yüzde 11 iken, uygulama başladığında yüzde 7'ye gerilemiş. Ocak 2019 itibariyle son oran yüzde 0 olarak açıklanmıştır (Baştürk, 2019: 5).

Ancak tek bir gazetenin dilde sağladığı gelişme eşitlik hareketi için yeterli değildir. Nitekim, kitle iletişim organlarında yer alma oranlarına ilişkin yapılan tüm araştırmaların ortak sonucu kadın ve erkeğin temsilindeki uçurumdur. Küresel Medya Gözlem Projesi (Global Media Monitoring Project, 2015) tarafından 114 ülkede yapılan araştırmaya göre, 2015'de kadınlar gazete, radyo ve televizyonlarda yüzde 24, erkekler yüzde 76'lık oranla yer almıştır. Aynı çalışmaya göre, kadınlara dair oran 1995-2015 arasındaki 20 yılda yüzde 7 artabilmiştir (Global Media Monitoring Project, 2015: 25) Dolayısıyla haberlerde cinsiyet eşitsizliğinin sürdürüldüğü görülmektedir.

Yazılı basında ağırlıklı olarak magazin figürü, mağdur ya da cinsel obje olarak yer alabilen kadınlar, mesleki alanlarında da ikinci planda kalmaktadır. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından hazırlanan Kadın ve Medya Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu (2016) medya sektöründe yönetim kademelerinin erkeklerin elinde olduğuna dikkat çekmiştir. Kadınların maruz kaldığı bu “cam tavan” ı teyit eden araştırmalardan biri de medya araştırma şirketi Osservatorio Pavia tarafından yapılmıştır. Söz konusu araştırmaya göre:

İtalya'da bilimsel görüş almak isteyen gazeteciler, TV muhabirleri ya da programcıları, yüzde 80 oranında erkek bilim insanlarını tercih ediyor. Bunun üzerine, yüksek beceri ve mükemmel profesyonel kariyerlerine rağmen kendi isimleri ve görüşleri medya organlarında yer almayan 100 bilim kadını, 100Esperte (100 uzman kadın) isimli bir web sitesi kurdu. Yaklaşık iki yıllık bir çalışmanın ardından, Osservatorio Pavia ve Giulia Kadın Gazeteciler Derneği'nin girişimiyle hayata geçirilen proje kapsamında, online bir katalog hazırlandı. ‘100 kadın, stereotiplere (kalıplaşmış yargılara) karşı’ mottosu kullanılan söz konusu sitede, çeşitli alanlarda uzman olan 100 bilim kadınının fotoğrafları, özgeçmişleri ve iletişim bilgilerine yer verildi. Burada yer alan uzmanların sayısının zamanla daha da artacağı belirtildi (Bilim Kadınları İsyani Etti, 2016).

Giulia Kadın Gazeteciler Derneği üyesi Luisella Seveso'nun Wikipedia'nın tutumuna ilişkin anlattıkları, medyanın toplumsal cinsiyet eşitliği algısında, neden olduğu kısır döngüye örnek gösterilebilir.

....proje tamamladığımızda, seçtiğimiz bilim kadınlarının profillerine yer versin diye Wikipedia ile de irtibata geçtik. Ancak bize, onların yeterince ‘ansiklopedik’ olmadığını, onların isimleri ve aktivitelerinin medyada yeterince yer bulmamış olmasını gerekçe göstererek bunu kabul etmediler...Çoğu İtalya'da çalışan bu değerli bilim kadınlarını ne kadar az tanırırsanız o kadar çok unutulmuşluğa mahkum edersiniz (Bilim Kadınları İsyani Etti, 2016).

Tüm bu örnekler medyanın toplum üzerindeki etkisinin olumsuz sonuçları olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla medyanın bir haberi seçmesi ya da seçmemesinin toplumdaki karşılığı önem ve önceliklerin öğrenilmesidir. Nitekim, medyanın kurduğu bu gündemin işlevselliği ve etkinliği çeşitli araştırmalarla kanıtlanmıştır (Yaylagül, 2013: 78-80) Bu açıdan bakıldığında, bir yandan temel insan hakları diğer taraftan da gazetecilik meslek etiğine aykırı olarak, haberlerde cinsiyetler arası ayrımcı bir yaklaşım kabul edilemez.

Araştırmanın Metodolojisi

Amaç ve Yöntem

Basın cinsiyetçi dil kullanımı ve kadına dair haberlerdeki seçimleriyle başlı başına toplumu yönlendirme gücü taşıdığına göre, Türk basını bu anlamda toplumun mevcut zihniyetinde dönüşüm sağlayabilecek vizyona sahip midir? Diğer taraftan bugüne kadar yapılmış çeşitli araştırmaların ortak sonucu kadınların haberlerde çok düşük oranlarda temsil edildiğidir. Yazılı basın, kadını haberleştirirken, erkekle eşit görmektense, klişe kimlikler üzerinden çoğu kez magazin malzemesi olarak yer vermeyi tercih etmektedir. Oysa, toplumdaki cinsiyet ayrımcı zihniyetin dönüşümü, kadının görmezden gelinmesiyle değil, hak ettiği statünün verilmesiyle mümkün olabilir.

Bu düşünceden hareketle çalışmanın amacı, kadının işlevsel bir nesne olarak kullanımından ziyade gazetelerde haberin bizatihi öznesi olarak ne oranda yer alabildiğinin incelenmesidir. Bu kapsamda bir yandan kadının spor, sanat, siyaset, bilim, eğitim vb. alanlardaki başarılarını, diğer yandan kadına yönelik şiddetin, mevcut haber gündemi içinde ne oranda “yayınlanmaya değer” görüldüğü tespit edilmiştir. Buradan hareketle, basında kadına yönelik yaklaşımın ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

26-31 Ekim 2018 tarihleri arasında, Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta, Türkiye ve Yeni Şafak içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Ayrıca nicel araştırma yöntemi kullanılarak detaylı bir çalışmayla, gazetelerin her birinin günlük yayımladıkları haber sayıları, sayfa sayıları ve inceleme kapsamındaki kadın haberlerine ilişkin nitel ve nicel veriler tablolştırılmıştır. Elde edilen verilerle gazeteler arasında içerik karşılaştırması yapılmış, haber seçiminde cinsiyet ayrımcılığına ilişkin anlamlı bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evreni rastgele seçilmiş bir zaman aralığı olarak 25-31 Ekim 2018 tarihlerinde en yüksek tirajlı 6 ulusal gazete, örneklemini ise, söz konusu gazetelerin kadınların başarılarına ve kadına yönelik şiddete (fiziksel, sözel, cinsel, psikolojik, ekonomik) dair haberlerinin nitelik ve niceliksel olarak incelenmesi oluşturmaktadır. Söz konusu zaman diliminde yayımlanan kadın başarıları, kitap, çeviri, müzik, resim, tiyatro, tasarım, bilimsel buluş, mesleki ödül, spor, siyaset ve eğitim başarılarını kapsamaktadır. 24 Ekim 2018 satış verilerine göre; Sabah, Hürriyet, Sözcü, Posta, Türkiye ve Milliyet’ten oluşan tiraj sıralamasında, Hürriyet, Posta ve Milliyet aynı medya grubu bünyesinde yer aldığı için (tek bir medya grubunun çalışmanın yarısını oluşturmaması amacıyla) altıncı sıradaki Milliyet inceleme dışı bırakılmıştır. Çeşitlilik oluşturmak amacıyla, Milliyet’in hemen arkasından gelen Yeni Şafak çalışmaya dahil edilmiştir. Böylece, farklı tandanslardan en çok satan dolayısıyla en çok

kişiyeye ulaşan gazetelerin kadınlara ilişkin seçtikleri haberlerle topluma yansıttıkları önemlilik algısının cinsiyet ayrımcılığı bağlamında öne çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu süreçte siyasal iktidarın katılımıyla düzenlenen cinsiyet ayrımcılığına karşı çeşitli organizasyonlar, açıklamalar, bakanlıklar tarafından eğitim, ekonomi vb. alanlarda kadın girişimcilere sağlanan fırsatlara ilişkin haberler dikkate alınmamıştır. Bunun nedeni, Türk basınında medya mülkiyetinin ağırlıklı siyasal iktidar lehinde olması ve ona yönelik haberlerin tercih edilmesinin, basındaki cinsiyet ayrımcı bakışa dair bir durum tespiti yapmakta işlevsiz kalacak olmasıdır. Bu nedenle söz konusu ilişkiden bağımsız olarak gündeme gelen olaylar inceleme için tercih edilmiştir.

Diğer taraftan, çalışma kapsamında tek bir magazin haberi örnek olarak incelemeye dahil edilmiştir. Söz konusu haberin, tercihiyle kadına ilişkin önemlilik algısını ortaya koyması, aynı haberin müteakip günlerde tekrarlanarak yayımlanması ve köşe yazılarına da konu olması açısından anlamlı bir örnek olabileceği düşünülmüştür. Nitekim inceleme kapsamında, gazetelerin haber seçimlerindeki cinsiyet ayrımcılığının görünür kılınması hedeflenmiştir.

Bulgular ve Analiz

Tablo 1: İncelenen Gazetelerin Tiraj Durumu

Sabah	Hürriyet	Sözcü	Posta	Türkiye	Yeni Şafak
296.535	276.468	259.381	197.248	128.927	112.163

Tablo 1’de 24 Ekim 2018 verilerine göre gazetelerin satış rakamları yer almıştır (Gazetelerin Günlük Satış Raporu).

Tablo 2: İncelemenin Yapıldığı Dönemde Yayımlanan Haberlere İlişkin Niceliksel Bulgular

	Kadınların Başarı Haberleri		Kadına Yönelik Şiddet Haberleri		Yayımlanan Tüm Haberler
Sabah	9	% 1.19	5	% 0.66	755
Hürriyet	20	% 2.17	9	% 0.97	920
Sözcü	10	% 1.53	8	% 1.22	651
Posta	7	% 1.01	9	% 1.30	692

Türkiye	7	% 0.90	4	% 0.51	770
Yeni Şafak	3	% 0.37	4	% 0.50	794
	56		39		
	TOPLAM		TOPLAM		

Tablo 2, gazetelerin 25-31 Ekim haftasında yayımlanan kadın özneli başarı ve kadına yönelik şiddet haberlerinin tüm haberler içindeki oranını hem rakamsal hem de yüzdelik dilimle göstermektedir. İncelemenin yapıldığı tarih aralığı baz alınarak yayımlanan tüm haberlerin - hafta içi ve hafta sonu ekleri dahil olmak üzere- niceliksel verileri karşılaştırmalı olarak tablolandırılmıştır. İnceleme kapsamında, kadınların başarılarına en çok yer veren gazete 20 haberle Hürriyet olmuştur. Bu rakam gazetede yayımlanan tüm haberlere orantılandığında yüzde 2.17'dir. Hürriyet'i 10 haberle Sözcü takip etmektedir. Tüm gazeteler arasında en yüksek satış rakamına sahip Sabah, bu kapsamdaki haberlere yer verme oranıyla üçüncü sıradadır. Kadınların başarılarına ilişkin haberlere en az yer verenler 3 haberle Yeni Şafak ve 7 haberle Türkiye olmuştur. Örnekleme, kadınların mesleki alandaki başarılarının gazetelerin cinsiyet algısına bağlı olarak yer bulabildiğini göstermektedir.

Diğer taraftan kadına yönelik şiddet haberlerinin genel olarak başarı haberlerinden daha düşük oranda yer aldığı görülmektedir ki bu durum, kadının haberlerde temsili açısından olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Söz konusu zaman diliminde Hürriyet ve Posta şiddet haberleri kapsamında 9'ar haber yayımlarken, Türkiye ve Yeni Şafak gündeme gelen şiddet olaylarından sadece 4'üne yer vermiştir. Gazetelerin söz konusu şiddet haberlerine ilişkin detaylı inceleme Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablonun en dikkat çekici sonucu, kadına yönelik şiddet haberlerine yer verme oranında gazeteler arasında 2 kat fark varken, söz konusu kadınların başarıları olduğunda aradaki fark 6 katı geçmektedir. Aynı zaman diliminde gündeme gelen kadın başarıları Yeni Şafak'ta 3 haberle, Hürriyet'te ise 20 haberle yer bulmuştur. Genel ortalama olarak ise, fark 3 katı aşmaktadır. Söz konusu tercihlerin gazetelerin sayfa sayısından bağımsız olarak (bkz. Tablo 3), kadınların ürettikleriyle, başardıklarıyla gündeme gelebilmelerinin önündeki görünmeyen engeli işaret etmektedir. Bu engel cinsiyet olarak ifade edilebilir.

Tablo 3: Gazetelerin İçeriklerine İlişkin Niceliksel Bulgular

	Günlük Ortalama Haber Sayısı	Sayfa Sayısı	Spora Ayrılan Sayfa Sayısı	Eklerdeki Haberler Toplamı
Sabah	85	24	4	160

Hürriyet	110	30	4	150
Sözcü	93	20	3	-
Posta	94	24	4	34
Türkiye	110	20	4	-
Yeni Şafak	110	24	3	24

Tablo 3’de, detaylandırılmış olarak, gazetelerin sayfa sayıları, günlük olarak ortalama yayımlanan haber sayısı, spora ayrılan sayfa sayıları ve söz konusu inceleme döneminde yayımlanan eklerdeki haber sayıları gösterilmektedir. Burada diğer gazetelerden farklı olarak Türkiye ve Yeni Şafak’ın ana gazete içinde, sayfa sayısına oranla daha fazla sayıda habere yer verdiği görülmektedir; günlük ortalama 110 haberle, Sabah, Sözcü ve Posta’yı geçmektedir.

Buna karşın hem başarı hem de şiddet haberlerini diğer gazetelere göre daha az yer veren yayın politikaları söz konusudur. Sabah, 24 sayfada ortalama 85 habere yer verirken, Yeni Şafak 24 sayfada ortalama 110 habere yer vermiştir. Türkiye’nin ise Yeni Şafak’tan da az olan sayfalarına 110 haber sığdırdığı görülmektedir. Diğer taraftan Sözcü 20 sayfa basılmasına ve günlük ortalama haber yayımlamasına karşın kadın öznelli haberlere her iki gazeteden daha fazla yer vermiştir. Bu tablonun ortaya çıkardığı sonuç, sayfa sayısının az olmasının haber içeriğinin azalması anlamına gelmediğidir. Dolayısıyla, her iki gazetenin de, sayfalarındaki yoğun haber içeriğine karşın kadınlara ilişkin haberlere en az oranda yer vermesi seçimlerindeki cinsiyet ayrımcılığını açıkça ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 4: Kadın Öznelli Başarı Haberlerinin Nitelik ve Nicelik Açısından Dağılımı

	Spor	Sanat	Siyaset	Bilim / İş Dünyası	Eğitim	Toplam
Sabah	4	1	1	3	-	9
Hürriyet	3	8	-	6	3	20
Sözcü	5	2	1	1	1	10
Posta	5	1	1	-	-	7
Türkiye	3	1	1	2	-	7
Yeni Şafak	3	-	-	-	-	3

Tablo 4, kadınlara ilişkin başarıların içeriklerini ve yer verilme oranlarındaki farklılıkları göstermektedir. Tablo 2’de yüzdelerle oranlarla yer alan veriler, bu tabloda içeriksel dağılımıyla detaylandırılmıştır. Elde edilen veriler, kadınların spor alanındaki başarılarının gazeteler arasında yakın oranlarda yer bulabildiğini göstermektedir. Bilim / İş Dünyası ve Sanat alanlarında en fazla haber Hürriyet’te yayımlanmıştır. Sözcü ve Posta ise spor alanında en

fazla habere yer veren gazetelerdir. Diğer taraftan, spor alanındaki başarılar tüm gazetelerin ortak paydası olsa da bu kapsamda uluslararası bir başarının haber olamayışı Tablo 7’de ayrıca ele alınmıştır.

Tablo 5: Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Nitelik ve Nicelik Açısından Dağılımı

	Cinsel	Fiziksel	Ekonomik	Ölüm	Toplam
Sabah	2	-	-	3	5
Hürriyet	4	2	-	3	9
Sözcü	1	3	1	3	8
Posta	4	1	1	3	9
Türkiye	-	-	1	3	4
Yeni Şafak	-	2	1	1	4

Tablo 5, incelemenin yapıldığı zaman diliminde söz konusu gazetelerde yer alan kadına yönelik şiddet haberlerinin nitelik ve niceliksel farklılığını göstermektedir. Hürriyet, Sözcü ve Posta bu kapsamdaki haberlere en çok yer veren gazetelerdir. Veriler ışığında dikkat çeken bir sonuç diğer gazetelerde yer almasına rağmen Türkiye ve Yeni Şafak cinsel şiddet içerikli hiçbir haberi yayımlamamıştır. Bu tercihi yayın politikasının konuya ilişkin hassasiyeti olarak yorumlamak mümkündür. Nitekim şiddet haberlerinin sıklıkla basında yer almasına yönelik olarak şiddeti sıradanlaştıran ve meşrulaştıran bir algı oluşturduğu eleştirileri yapılagelmektedir.

Ancak Yeni Şafak söz konusu zaman diliminde yaşanan kadın cinayetlerine de en az yer veren gazete olması (aynı zamanda kadın başarılarına da en az yer veren) haber seçiminde cinsiyet ayrımcılığı olarak yorumlanabilir. Diğer taraftan Hürriyet ve Posta ise tüm gazeteler içinde hem cinsel istismar haberi hem de genel olarak kadına yönelik şiddet haberlerine en çok yer veren gazetelerdir.

Tablo 6: Cinsiyetçi Dil kullanımı

Sabah	Hürriyet	Sözcü	Türkiye
Bilim Adamı	İş Adamı	Kadın Taksici	Fikir Adamı
İş Adamı		İş Adamı	İş Adamı
Kadın Şarkıcı			Kadın Bakan
			İş Adamı

Tablo 6,'da gazetelerde yer alan cinsiyetçi dilin kullanım örneklerini göstermektedir. Çalışmada, “iş adamı”, “bilim adamı”, “kadın bakan”, “kadın taksici”, “kadın şarkıcı” gibi ifadeler dikkat çekmektedir. Söz konusu ayrımcı dil en çok satılan Sabah ve tiraj sıralamasında 5. olan Türkiye’de ağırlık kazanmıştır. Bu haber dili, basın ve toplum etkileşimi açısından önemlidir.

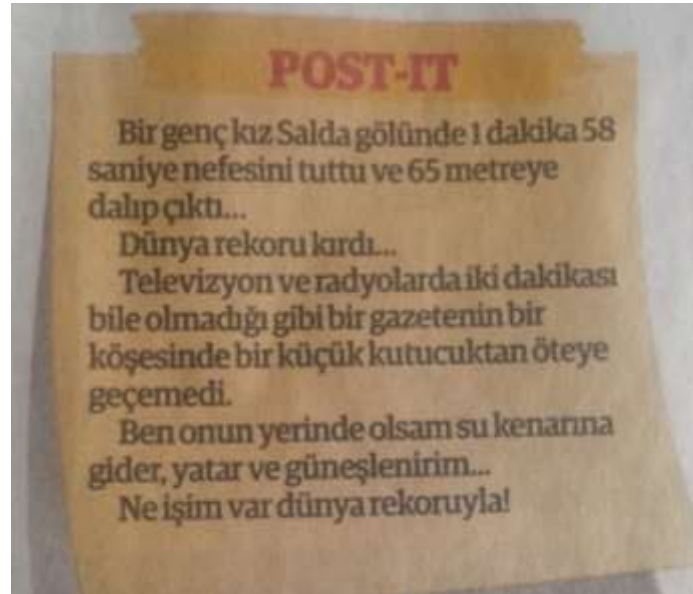
Diğer taraftan Posta ve Yeni Şafak'ta cinsiyetçi dil kullanımına rastlanmamıştır. Bu olumlu nitelenebilecek bulguya karşın, kadınların gazetede çok az yer almasının cinsiyet eşitliği açısından yeterli görülemeyeceği açıktır.

Tablo 7: “Şahika Ercümen’in Yeni Dünya Rekoru” Haberinin Gazetelerde Yer Alışı

Sabah	Hürriyet	Sözcü	Posta	Türkiye	Yeni Şafak	TOPLAM
1	2	2	2	-	-	7

Tablo 7’de, inceleme örneği olarak milli sporcu Şahika Ercümen’in serbest dalış Türkiye ve dünya rekorunun hangi gazetelerde yer aldığı görülmektedir. Basında kadın özneli başarı haberleri genelde spor ağırlıklı olmasına rağmen, Şahika Ercümen’in tüpsüz dünya dalış rekoru bu durumun istisnai örneğidir. Söz konusu rekor Hürriyet, Posta ve Sözcü de 2’şer haberle yayımlanırken, Türkiye ve Yeni Şafak’ta hiç yer verilmemiştir.

Ancak Türkiye başarı haberini görmezden gelirken, gazetenin spor yazarı Ümit Aktan 30 Ekim 2018 tarihli köşesinde bir kutucuk içinde Şahika Ercümen’in ismine yer vermeden şu ifadelerle somut bir “kadının adı yok” örneği vermiştir:

Görsel 1. 30 Ekim 2018 tarihli Türkiye Gazetesi, sayfa 17.

Tablo 8: “Sinead O’Connor Müslüman Oldu” Haberinin Gazetelerde Yer Alışı

Sabah	Hürriyet	Sözcü	Posta	Türkiye	Yeni Şafak	TOPLAM
2	3	-	1	1	2	9

Tablo 8’de, bir diğer inceleme örneği olarak şarkıcı Sinead O’Connor’ın müslüman olmasının gazetelerde yer alışı niceliksel olarak gösterilmektedir. Ünlü bir şarkıcının kişisel tercihini içeren bu olay Sözcü hariç tüm gazetelerde yayımlanmış, hatta Hürriyet 3, Sabah ve Yeni Şafak 2’şer haberle müteakip günlerde habere yer vermeyi sürdürmüştür.

Bu noktada, spor alanında uluslararası bir başarıyı görmezden gelen Yeni Şafak’ın, söz konusu magazin haberini iki gün üst üste yayımlaması, kadına yönelik önemlilik algısının gazetecilik üzerinden topluma yansıtılması olarak nitelenebilir. Türkiye haberi bir kez yayımlamıştır. Ancak, diğer gazetelerin bu habere gösterdiği ilgi, magazin haberinin uluslararası bir başarıdan daha önemli görüldüğü sonucunu işaret etmektedir.

Sonuç

Toplumun diğer yarısını oluşturmasına karşın, aile, meslek, eğitim gibi birçok alanda dezavantajlı konumda olan, yaşamı süresince şiddetin her türüne maruz kalan kadına yönelik tutumun, toplumsal cinsiyet zihniyetindeki ezberlerin sürdürülerek değiştirilemeyeceği açıktır. Nitekim, cinsiyet eşitsizliğine dikkat çeken ulusal ve uluslararası çalışmalar artmıştır. Bu kapsamda, “dördüncü güç” olarak basın rolü başlı başına önem taşımaktadır. Çünkü basın, seçtiği haberleri toplumun gözü önüne getirerek bir gündem oluşturur ve önemlilik algısı yaratır. Bu çalışma yazılı basının haber seçimleriyle cinsiyet ayrımcılığı bağlamındaki vizyonunu ele almıştır.

Çalışmada, gazetelerin tüm içeriklerinde yer verdikleri haberlerin nicel ve nitel bulguları tablolaştırılarak karşılaştırılmıştır. İncelemenin yapıldığı dönem rastgele bir zaman aralığıdır ve baskın olarak öne çıkan (toplum gündemine hakim olan) bir olay söz konusu olmamıştır. Elde edilen veriler ışığında, söz konusu bir haftalık zaman aralığında, kadınların başarılarına dair 56, kadına yönelik şiddete dair 39 haber yayımlanmıştır. Bu veriler ışığında, genel bir çıkarım olarak, kadınların başarılarının, kadına yönelik şiddet haberlerinden fazla gündeme geldiğini söylemek mümkündür.

Ayrıca, gazetelerin kadına ilişkin haber seçiminde anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Şiddet haberlerinin gazetelerde yer alma oranı 4 ila 9 haber arasında değişirken (yaklaşık 2 kat fark), söz konusu kadın başarıları olduğunda gazeteler arasındaki haber seçiminin daha büyük bir farkı ortaya çıkardığı görülmektedir. Yeni Şafak inceleme dönemi süresince 3 haberi yayımlanmaya değer görürken, Hürriyet 20, Sözcü 10, Sabah 9, Posta ve Türkiye 7’şer başarı haberi yayımlamıştır. Gazeteler arasında haber seçimindeki bu farklılık, bilinçli bir toplum için medya okuryazarlığının öneminin de altını çizmektedir.

Söz konusu veriler, haber seçimiyle ortaya çıkan cinsiyet ayrımcılığını ve mesleki etik açısından başlı başına yanlış bir tutumu işaret etmektedir. Bu durum, kadınların başarılarıyla gündeme gelebilmelerine engel teşkil etmektedir. Dolayısıyla basının cinsiyet algısını ortak bir düzeye ulaştırabilmenin gerekliliği çalışmadan çıkarılabilecek sonuçlardan biridir.

Nitekim, uluslararası bir rekorda haber değeri görülmemesi toplumun yarısına ‘kör bir bakış’ olarak ifade edilebilir. İnceleme kapsamında örneklem olarak ele alınan tek magazin haberinin gazetelerde uluslararası bir başarıdan daha fazla yer bulması ise yazılı basında magazin öneminin işaret etmektedir. Kadın haberlerine yönelik seçimler, gazeteler arasında cinsiyet zihniyetindeki farklılığı görünür kılmaktadır.

Kaynakça

Akgeyik, T. (2016). Türkiye’de Kadınların İşgücü Piyasasına Katılımını Etkileyen Faktörler: TÜİK Verileri Üzerine Bir Analiz. *Sosyal Siyaset Konferansları / Journal of Social Policy Conferences* (Sayı / Issue: 70 – 2016/1), 31-53.

Aktan, Ü. (2018, Ekim 30). Post-it. *Türkiye*, s. 17.

Altun, M. (2019). 365 Gün Atatürk Takvimi, Kurumsal Yayınlar.

Arman, A. (2018, Mart 8). 8 Mart'ta Hürriyet'ten Yeni Bir Devrim. *Hürriyet*. Ocak 7, 2019 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ayse-arman/8-martta-hurriyetten-yeni-bir-devrim-40764694> adresinden alındı

Baştürk, O. (2019, Ocak 25). Kırmızı Çizgi İle Sevindiren Sonuç. *Hürriyet Kelebek*, s. 6.

Bilim kadınları isyan etti: Sadece erkeklerden görüş alınıyor. (3 Kasım 2016). Ocak 22, 2019 tarihinde <https://www.cnnturk.com/dunya/bilim-kadinklari-isyan-etti-sadece-erkeklerden-gorus-aliniyor> adresinden alındı

Bora, A., & Üstün, İ. (2010). *Sıcak aile Ortamı Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler* (4. baskı b.). İstanbul: TESEV.

Bu İşte Bir Kadın Var: TÜSİAD’a İş Adamı Değil İş İnsanı Çağrısı (2015, Kasım 12) *Bianet*. <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/169167-buistebirkadinvar-tusiad-a-is-adami-degil-is-insani-cagrisi> adresinden alındı.

Dastin, J. (2018, October 10). *Amazon scraps secret AI recruiting tool that showed bias against women*. Reuters. Kasım 20, 2018 tarihinde <https://www.reuters.com/article/us-amazon-com-jobs-automation-insight-idUSKCN1MK08G> adresinden alındı

Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar* (6. basım b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Emen, İ. (2018, Mart 10). Yeni Haber Diline Destek Yağdı. *Hürriyet*, 19.

Ergu, E. (2019, Ocak 27). Amerika'da Yılın Doktoru Seçilen Dr. Ayşe Aytaman: Hep Erkeklerden Fazla Çalıştım. *Hürriyet İK*. s. 5.

- Ersöz, A. G. (1999). *Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum, Davranışlar ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı*. Ankara: TC. Kültür Bakanlığı Başvuru Eserleri.
- Fine, C. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması*. (Çev. Kıvanç Tanrıyar) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Gazetelerin Günlük Satış Raporu (2018, Ekim 28).
<http://gazetetirajlari.com/GunlukTirajlar.aspx>
- GYİAD İsim Değiştirdi İş Adamları Gitti İş İnsanları geldi. (2018, Eylül 19). Aralık 15, 2018 tarihinde <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/200962-gyiad-isim-degistirdi-is-adamlari-gitti-is-insanlari-geldi> adresinden alındı
- Global Media Monitoring Project. (2015). *Who Makes The News?* Ocak 5, 2019 tarihinde <http://whomakesthenews.org/gmmp/gmmp-reports/gmmp-2015-reports> adresinden alındı
- Gümüsoğlu, F. (2016). *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet 1928'den Günümüze* (Genişletilmiş 4. baskı b.). İstanbul: Tarihiçi Kitabevi.
- International Organization of Parliaments. (2019, Ocak 1). Ocak 28, 2019 tarihinde <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm> adresinden alındı
- İletişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rehberi. (2017). *Koç Holding*. Kasım 21, 2018 tarihinde <https://www.koc.com.tr/tr-tr/koc-gundem/Documents/iletisimde-tce-kilavuzu.pdf> adresinden alındı
- İşe alım için uygulanan yazılım cinsiyetçi çıktı. (2018, Ekim 10). *Habertürk*. Kasım 3, 2018 tarihinde <https://www.haberturk.com/amazon-un-yapay-zekasi-cinsiyetci-cikti-2174665-ekonomi> adresinden alındı
- İşleyen, F. Ş. (2015). Şiddet Haberlerindeki “Mağdur Kadın” Miti Üzerine Göstergibilimsel Bir İnceleme: “Habertürk Gazetesi Ş.E. Cinayeti Örneği”. *Global Media Journal TR Edition*(6 (11)), 478.
<http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/Fadime%20ŞİMŞEK%20İŞLİYEN.pdf> adresinden alındı
- Kadınlarda İstihdam Oranı Yüzde 30'u Aştı. (2018, Eylül 18). *NTV*. Ocak 15, 2019 tarihinde https://www.ntv.com.tr/ekonomi/kadinlarda-istihdam-oraniyuzde-30u-asti,0GtcKoQgIkWV-KivkftuLg?_ref=infinite adresinden alındı
- Kadın ve Medya Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu (2016). *Türkiye Gazeteciler Cemiyeti*. Aralık 28, 2018 tarihinde http://www.tgc.org.tr/images/kadin_ve_medya_kilavuz.pdf adresinden alındı
- Kurt, Ö. (2018, Temmuz 7). Cinsiyetçi Söylemlerinizi Çocukların Zihninden Çekin. *Hürriyet*. Aralık 5, 2018 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/omur-kurt/cinsiyetci-soylemlerinizi-cocuklarin-zihninden-cek-in-40888788> adresinden alındı

Mercan, N. (2015). Kendini Gerçekleştiren Kehanet Teorisi Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Adaletinin Sağlanması. *Toplumsal Cinsiyet Adaleti Kongresi Kitapçığı*, (s. 78-79). İstanbul.

Millett, K. (t.y.). *Cinsel Politika*.(Y.y.y.) Payel Yayınevi.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2006). Türkiye Aile Yaşamı Araştırması. Aralık 15, 2018 tarihinde <https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/arastirmalar/taya2006.pdf> adresinden alındı

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2018). Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023. Ankara. Ocak 4, 2019 tarihinde <https://kadininstatusu.ailevecalisma.gov.tr/uploads/pages/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023/kgsbep-2018-2023-web.pdf> adresinden alındı

Uysal, A. (2012). Yeni Toplumsal Hareketler, Kimlik, Kültür ve Söylem. P. E.-S. Yasin Aktay (Dü.) içinde, *Değişen Ortadoğu'da Kültür ve Siyaset* (s. 535-557). Ankara.

Willis, S. (1993). *Gündelik Hayat Kılavuzu*. (Çev. Aksu Bora.-Asuman Emre) Ayrıntı.

World Economic Forum. (2018). *The Global Gender Gap Report*. Geneva. <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2018> adresinden alındı

Yalçın, S. (2018, Ekim 25). Regl / Adet Engeli. *Sözcü*, s. 10.

Yaylagül, L. (2013). *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar* (5. bs. b.). Ankara: Dipnot Yayınları.